

Helse- og omsorgsdepartementet
Pb. 8011 Dep.
0030 Oslo

Vår ref: 31-08/024-002

Deres ref: 200702010-/KBD

Dato: 15.09.2008

Høring - forslag til endring i forskrift om innesluttet bruk av genmodifiserte planter (planteforskriften)

Vi viser til høringsbrev av 19.06.2008 vedrørende forslag om å endre planteforskriften til genteknologiloven for å muliggjøre at institusjoner som bare skal lagre frø fra genmodifiserte (GM) planter, ikke skal behøve å tilfredsstille inneslutningskravene i denne loven. Dette skulle muliggjøre lagring av genmodifiserte frø i frølageret på Svalbard.

Gjeldende forskrift

Lagring av GM-frø regnes som innesluttet bruk av genmodifiserte organismer og er regulert i kapittel 2 (§§ 5–8) i genteknologiloven. For å få GM-frø til et frølager må de transporteres. Transport regnes i loven som utsetting og er regulert i kapittel 3 (§ 9, bokstav g–i) og i en egen forskrift. GM-frø kan transporteres uten at transporten godkjennes spesielt så lenge emballasjen tilfredsstiller lovens krav og det er tydelig merket på emballasjen at forsendelsen inneholder genmodifiserte organismer. GM-frø kan imidlertid bare transporteres dersom de først er godkjent for innesluttet bruk eller for utsetting.

Dagens planteforskrift krever at bygninger/laboratorier som skal lagre GM-frø, tilfredsstiller konkrete tekniske krav (vedlegg I i forskriften), som er laget med tanke på all innesluttet bruk av GM-planter, og det er ikke adgang til å lempe på kravene om man for eksempel bare skal lagre frø og ikke dyrke plantene. Laboratoriene skal med dagens forskrift klassifiseres som enten S2, S3 eller S4, der S4 har de strengeste kravene til inneslutningstiltak (vanntett, gassett, håndvask, dusj, luftsluse, autoklav etc.). Frølageret på Svalbard er ikke bygget med tanke på disse kravene og tilfredsstiller for eksempel i dag ikke kravene til S2.

Videre krever gjeldende forskrift blant annet at enhver genmodifisering beskrives i detalj (opphav av genetisk materiale, metode for modifisering, plantens egenskaper, formålet med modifiseringen m.m.) og at det skal gjøres en forhåndsvurdering av risiko for sykdom/skade på mennesker, dyr, planter eller miljø.

Helse- og omsorgsdepartementet mener at det er u hensiktsmessig å stille slike krav til en virksomhet som utelukkende skal lagre frø i lukkede beholdere, og foreslår derfor å endre forskriften. Det foreslås at kravene til frølagre kan fastsettes uten å ta hensyn til de konkrete

kravene som stilles til S2, S3 og S4, og at det kan gis en generell godkjenning til lagring av GM-frø slik at det heller ikke er nødvendig å søke for hver enkelt GM-frøtype.

Bioteknologinemndas kommentar

Bioteknologinemnda stiller spørsmål ved hvorfor forskriftsendringen kommer nå. Så langt nemnda kjenner til, har det ikke kommet et konkret ønske fra frøhvelvet på Svalbard, eller andre institusjoner, om å lagre GM-frø uten at kravene i dagens forskrift kan tilfredsstilles. Nemnda etterspør også en drøfting av hvem den foreslåtte forskriftsendringen er til nytte for. Har Helse- og omsorgsdepartementet bare frøhvelvet på Svalbard i tankene, eller er det også andre institusjoner som vil ha nytte av den foreslåtte forskriftsendring?

Bioteknologinemnda hadde også sett det som hensiktsmessig at det i høringsnotatet var drøftet andre lovtekniske måter å muliggjøre lagring av GM-frø på Svalbard på dersom dette var ønskelig. Slik situasjonen nå er, argumenteres det eksplisitt med frølageret på Svalbard samtidig som det lages en generell forskriftsendring som medfører at Helse- og omsorgsdepartementet som ansvarlig institusjon for innesluttet bruk, må foreta en sak-til-saks vurdering. Denne vil også inkludere en miljøkonsekvensutredning siden det er snakk om frø.

Nemnda reiser spørsmål om det virkelig vil være hensiktsmessig med en sak-til-sak-vurdering i departementet dersom man ikke skal gå inn i fareklassebegrepene, slik det nå foreslås. I vedleggene til forskriften står de konkrete kravene til de ulike inneslutningsnivåene (S2, S3 og S4). Med den foreslåtte endringen ønskes denne henvisningen fjernet, og det blir således helt opp til Helse- og omsorgsdepartementet å foreslå konkrete krav til inneslutningsnivå i den konkrete sak. Nemnda vil imidlertid presisere viktigheten av at departementet i en eventuell godkjenning av en institusjon for lagring av GM-frø, stiller klare vilkår til virksomheten for å sikre at lagrede GM-frø ikke kommer på avveie. Ved valg av vilkår kan de kravene som allerede er spesifisert i vedlegg I for inneslutningsnivå S2, S3 og S4, benyttes som en veiledning. Bioteknologinemnda vil videre anmode om at det i vilkårene inngår krav til meldeplikt for lagring av nye sorter GM-frø, at godkjenningen gjøres tidsbegrenset og at anleggene blir inspisert.

Bioteknologinemnda vil anmode om å få til uttalelse de konkrete sakene der det vurderes å gi tillatelse til lagring av GM-frø, dersom det blir en forskriftsendring.

I en vurdering av de praktiske sidene ved forslaget til forskriftsendring, fremstår det for Bioteknologinemnda som noe uklart om de forseglede forsendelsene skal kunne åpnes inne i et lager godkjent for lagring av GM-frø. Det kan tenkes situasjoner der det er ønskelig å åpne en forsendelse for eksempel for å fjerne frø som på grunn av sin alder har mistet sin spireevne, og erstatte disse med nye. Nemnda vil her presisere at det er de færreste institusjoner som bare vil ha behov for å lagre GM-frø. Det er vanlig at frøbanker også distribuerer frø, og det bør klargjøres om man med "lagring" også mener ompakking og distribusjon o.l. Hvis man først skal endre planteforskriften, mener Bioteknologinemnda det bør drøftes om det kan tenkes også andre bruksområder enn lagring som det kan være ønskelig å unnta fra de konkrete kravene i vedlegg I.

Konkret forslag til endring av forskriften

Bioteknologinemnda vil påpeke at selv om man tilfører setningen: "*Med unntak av virksomhet med eneste formål å lagre frø, herunder frø fra genmodifiserte planter...*" i §§ 5 og 8 i planteforskriften, vil fortsatt § 12 vise til kravene om for eksempel dyrking. Etter

Bioteknologinemndas syn må også denne paragrafen derfor endres for at man kan unngå å måtte oppfylle de fastsatte kravene til inneslutningsnivå S2, S3 og S4.

Bioteknologinemnda merker seg at den foreslåtte forskriftsendringen omtaler både ikke-GM-frø og GM-frø. Hverken loven eller forskriften regulerer ikke-GM-planter/-frø, og det er således uheldig at forskriften kan gi inntrykk av å regulere også lagring av ikke-GM-frø.

Frølageret på Svalbard

Frølageret på Svalbard er bygget inne i fjellet ved Longyearbyen der det er permafrost.

Det første initiativet for å opprette et sikkerhetslager for frø ble tatt av Nordisk Genbank på begynnelsen av 80-tallet, men det var først i 2005 at det ble opprettet en interdepartemental styringsgruppe for prosjektet ledet av Landbruks- og matdepartementet (LMD).

Byggearbeidene startet i mai 2007, og anlegget ble offisielt åpnet 26. februar 2008. Anlegget består i dag av tre haller som hver har kapasitet til å lagre 1,5 millioner frøprøver. Frøhvelvets kapasitet tilsier at det i overskuelig fremtid vil være plass til å lagre frø av alle typer – også genmodifiserte.

For dem som lagrer frø på Svalbard, vil lagringen være kostnadsfri, mens de selv må besørge pakking og transport. Det globale fondet for plantediversitet, Global Crop Diversity Trust (GCDT), er trukket inn som en aktiv partner og vil finansiere en betydelig del av de årlige driftskostnadene i hvelvet. GCDT er også med på å sikre driften ved at de bistår utviklingsland i pakking og forsendelse av frøprøver til Svalbard. De øvrige driftskostnadene finansieres av regjeringen ved LMD.

Det er opprettet et vitenskapsråd (Seed Vault Advisory Council) som skal gi råd om drift av frølageret. Rådet består av ti medlemmer fra flere ulike land.

LMD skriver på frøhvelvets hjemmeside at deponering av frø skal skje i tråd med relevant nasjonalt og internasjonalt regelverk og at frøhvelvet kun vil motta frø som er gjort tilgjengelig under:

- artikkel 15 av FAOs internasjonale traktat om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk (ITPGRFA) eller
- frø som stammer fra det landet som deponerer materialet.

Dette innebærer i praksis at det i dag bare er frø som kan stilles til rådighet for andre, som kan lagres i frøhvelvet. Dette er også tatt med i ”Standard Seed Depositor Agreement” som alle som ønsker å lagre frø i frøhvelvet, i dag må akseptere. Denne avtalen kan være vanskelig for enkelte ”eiere” av GM-frø å akseptere.

Det har vært lite diskutert hvorvidt frølageret faktisk bør lagre genmodifiserte frø. I en kronikk 26.03.2008 uttalte landbruksministeren at:

”Deponering av frø skal være i tråd med relevant nasjonalt og internasjonalt regelverk, blant annet som en del av FAO’s International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture (ITPGRFA). Per i dag skal ikke genmodifisert frø (GMO) legges inn.”

På LMDs egen hjemmeside står det¹:

¹ http://www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/kampanjer/svalbard_global_frohvelv/sporsmal-og-svar.html?id=462221 (11.08.2008)

”Dagens genteknologilovgivning ble iverksatt før Svalbard globale frøhvelv (SGF) ble vedtatt etablert og tar således ikke høyde for Svalbard globale frøhvelvs spesielle status eller til den lave risikoen knyttet til håndteringen av frø i forseglet emballasje. Inntil det eventuelt gjøres endringer i regelverket, eller innføres unntaksbestemmelser fra dette, vil det ikke kunne godkjennes langtidslagring av GMO-frø i Svalbard globale frøhvelv.

Dersom det på et senere stadium vurderes som hensiktsmessig, jfr. frøhvelvets formål, å inkludere GMO-frø i frøhvelvet, vil Norge vurdere relevant policy og regelverk samt se på mulighetene for å oppgradere anlegget. Norske myndigheter vil i denne prosessen legge stor vekt på anbefalinger fra det internasjonale rådet som nå etableres for å gi policy-råd til Svalbard globale frøhvelv.”

Da Bioteknologinemnda tok kontakt med ledelsen av frølageret på Svalbard, hadde departementet ikke vært i kontakt med dem, og det internasjonale rådet Seed Vault Advisory Council hadde ikke uttalt seg om hvorvidt de vil anbefale om frøhvelvet også bør lagre GM-frø. Dette stiller Bioteknologinemnda seg undrende til. Helse- og omsorgsdepartementet gir i høringsnotatet heller ikke en begrunnelse for hvorfor de ønsker å gjøre det mulig å lagre GM-frø i frøhvelvet.

Bioteknologinemnda savner en diskusjon i høringsnotatet om de vilkårene som i dag gjelder for lagring av frø i frøhvelvet. Dette fordi de store multinasjonale bedriftene som i dag utvikler og eier GM-planter, trolig ikke vil gå med på lagringsbetingelsene om deling og tillate videreføring på de betingelsene som følger av ITPGRFA. Mer trolig at det derimot at mindre, private og offentlige forskningsentre kan være aktuelle avsendere av GM-frø til frøhvelvet.

Bioteknologinemnda ønsker her ikke å ta endelig stilling til hvorvidt frøhvelvet på Svalbard bør gis tillatelse til lagring av GM-frø. Før en slik uttalelse gis, ønsker Bioteknologinemnda blant annet å høre departementets begrunnelse for slik lagring, kjenne de inneslutningstiltak som finnes i frøhvelvet i dag, hvilke sikkerhetstiltak som eventuelt kan gjennomføres uten vesentlige ombyggingsarbeid og høre anbefalingene fra Seed Vault Advisory Council. Ved en eventuell senere uttalelse vil Bioteknologinemnda også vurdere de ringvirkninger det kan ha å åpne frøhvelvet for lagring av GM-frø.

Vennlig hilsen

Lars Ødegård
leder

Sissel Rogne
direktør

Saksbehandler: seniorrådgiver Ole Johan Borge